

Fältjägmässens historik och lokalteter

Historia

Fältjägarregementets officersmäss är en relativt ung företeelse i det gamla regementets historia. De indelta officerarna tillbringade huvuddelen av året på sina boställen. därifrån skötte regementets, bataljonens och kompaniets administration och korrespondens mellan möten och ofredstider. Där mottogs besök och där skedde chefernas representation. Så långt de ekonomiska betingelserna tillät fördes ett gäst fritt, generöst och kamratligt sällskapsliv med kolleger och deras familjemedlemmar. Men indelningsverkets avlöningssystem, naturhushållning mm förde också officerarna samman med bönder och grannar i ett otvunget umgänge.

Med undantag av några förrådsbyggnader inom Kronstads skans och några torp under Kungsgården, Västerhus och Västbyn var lägerplatsen ännu vid mitten av 1800-talet obebyggd. Befälet inackorderades under befälsmötena i närliggande gårdar och torp och under mötet i övrigt bodde man i tält med truppen.

I slutet av 1700-talet indrogs vissa löner vid varje regemente för att ge medel till en regementskassa. Denna var främst avsedd för att avlöna och underhålla ett antal musikanter under det att officerarna skulle tillskjuta medel för inköp av musikalier och musikanternas utbildning. så bildades 1798 en slags officerskassa, förutsättningen för en officersmäss. De första stadgarna tillkom under överst Göran Gustaf Hiertas tid 1792-1802 och förvarades som två "tavlor", en på Kungsgården och en i Frösö kyrka.

1804 valde de församlade officerarna nästan enhälligt tre föreståndare för kassan: kapten Johan Gustaf Lillieskiöld, adjutanten Eric Casimir Winnberg och löjtnant Otto Wilhelm Montgomery.

För förvaring av kassans handlingar och tillgångar (då 803 riksdaler) anskaffades också en järnbeslagen kista, möjligen den som alltjämt förvaras i officersmässens lokaler.

En väsentlig del av kassans verksamhet var en omfattande utlåningsrörelse till dess medlemmar, men länge saknades en gemensam samlingslokal under mötena.

På 1830-talet lyckades Johan Fredrik Boy åstadkomma en överenskommelse med Frösö Trivialskola. Skolan hade en större samlingslokal, som inte användes under sommaren, då regementet genomförde sina möten. Vid enstaka tillfällen skulle officerskåren få hyra lokalen och i skolans samlingshall hölls de första gemensamma "mässfesterna" på 1830-talet.

Den första mer "officiella" middagen hölls för nyutnämnde regementschefen, överste Gustaf Mauritz Armfelt, den 6. juni 1844.

1846 inropade överstelöjtnant Gussander en gammal sjukhusbyggnad för 137 riksdaler, av virket uppfördes under de närmaste åren Fältjägarregementets första officersmäss. Mässen uppfördes i det gamla skansområdets norra hörn, där F4's parkeringsplats idag ligger. Huset blev den självklara samlingsplatsen för officerarna under fritid och kärt barn fick många namn: "officerssalongen", "salongsbyggnaden", "matpaviljongen" och slutligen Officersmässen.

Vid ett sammanträde 29/6 1855 redogjorde kårchefen, överstelöjtnant C A Ström, för förutsättningarna för att uppföra en särskild officerspaviljong i mitten mellan de nyuppförda manskapsbarackerna på själva exercisfältet. Officerskåren beslöt att uppta ett lån om 5250 riksdaler för att bekosta bygget. Paviljongen utgjordes av en envånig, kvadratisk huskärna med lanternin och en veranda vid entrén mot öster. Den innehöll bl a en stor ordersal och åt sidorna byggdes två flyglar med boningsrum.

Genom överhettning av ett kaminrör utbröt 9/5 1879 en eldsvåda, som lade hela byggnaden i aska.

Året därpå började uppbyggnaden av en ny officersbarack, av försäkringspengar som utgått vid branden. Byggnaden förlades söder om landsvägen, centralt inom det nya lägerområdet. Även denna inreddes med ordersal, bostadsrum och vissa expeditionslokaler. Byggnaden, som ännu står kvar, var färdig omkring 1883.

Inför Oscar II:s besök vid lägre 1897 byggdes en fristående plattform av trä nedom matpaviljongen, som kom att kallas för "Flustret".

Mot slutet av 1800-talet utvecklades livet på mötesplatserna och blev till något mer än själva militärutbildningen. Exercisen och paraderna, fältgudstjänsterna, generalmönstringarna, tävlingarna och inte minst när musikkåren spelade upp dansmusik på dansbanan.

Särskilt festligt var det nog 4. juli 1859 då generallöjtnanten J F Boy besökte lägret. Boy hade varit regementets chef 1824-1844 och under dessa 20 år hade han gjort sig känd långt utom regementets krets som iderik, allmänintresserad och charmfull person. Förberedelserna för festen var omfattande, bl a smyckades hela matpaviljongen med björklöv och blommor.

"efter intagen middag och då den fräsande champagnen blifwit ifylld, uppstod chefen för fältjägaråren, öfwestelöjtnanten m m Ström och förslog en skål för festens älskade föremål, generallöjtnanten och kommandören m m Boy, hwarvid utbringaren i enkla ordalag uttalade den kärlek, vördnad och tillgifwenhet generalen förvärvat...och slutade med ett gud skydde generalen. Rörelsen var allmän och intet öga torrt, då en sångkör af fältjägare genast derpå uppstämde Jemtlands Jagt af Tegnér."

Festen slutade vid midnatt med lamm:

"officerarna skyndade sig ut för att rangera det i wild fart på slätten utrusade manskapet. Sedan detta blifwit gjort defilerades mitt i natten för generalen, som derefter, gående längs fronten, tog afsked af båda kårerna."

Kring punschborden i björklundarna med mot Kungsgårdsviken knöts vänskapsband, som varade livet ut. Där diskuterades aktuella politiska och militära frågor: skandinavismen, förhållandet till Norge, olika krig runt om i världen samt värnpliktsfrågans vara eller inte vara. Äldre kamrater berättade minnen och erfarenheter från gångna tider, meriterade regementsofficerare, som senare gick vidare - Ryding, von Hohenhausen och Crusebjörn - delade med sig av sina kunskaper till de yngre. Subalternerna bildade fnittrande kretsar kring borden, slungade tvärsäkra omdömen om det mesta, viskade anekdoter kring sina chefer, men kantigheter i karaktären slipades av. Man lärde sig uppriktighet inom ramen för hyfs och aktning.

Officerarnas sammankomster på Frösö läger var utpräglat maskulina evenemang. Men bakom paviljongens kulisser fanns restauratören, som svarade för mathållningen. Officerskårens förste restauratör var skraddaren, mönsterskrivaren Nils Magnus Fastborg, som verkade under 1830- och 1840-talen. Han efterträddes av fröken Karin Bräckberg, som var hushållerska under 1850- och 1860-talen. 1877-1894 förestod änkefru Charlotta Mattsson, kallad Lotten, mathållningen. Hon avlöstes av fröken Cosette Brandberg. Från 1905 innehade fröken Gertrud Simonsson restaurationen.

Fastän helt införstådd med den nya tidens krav, var det troligen med vemod man såg fram mot den förestående flyttningen 1911 till Östersund och de nybyggda kasernerna.

Vid inflyttningen till det nya kasernetablissemnet fanns en mässbyggnad vid norra delen av kaserngården (gamla mässbyggnaden eller marketenterbyggnaden). Undervåningen inreddes med, manskapsmäss eller marketenteri och en furirmäss. På andra våningen fanns en

underofficersmäss och en studentbeväringmäss. På översta våningen var mässföreståndarinnans bostad.

I kanslihuset var officersmässen (regementsofficernas) på 3. våningen med vardagsrum/samlingssal och matsal. På 4. våningen var en officersaspirantsmäss inredd.

Underbefälet hade under några år på 1950-talet en mäss i nuvarande sjukvårdsskolans lokaler, därefter flyttade underbefälsmässen till Lugnet.

När nya matsalen stod färdig 1964 fanns på övervåningen underofficersmäss och underbefälsmäss, med gemensamt kök och separata samlingslokaler.

MÄSSENS LOKALER

Hallen

På väggarna återfinns ett antal tavlor, uniformsmodeller av Strokirch, som är originalmålningar

Tavlorna var tidigare inramade en och en, men fick 1966 sin nuvarande inramning.

Brasrummet

Tidigare benämnt kaférummet.

Rummet var ursprungligen regementsexpedition. I samband med ombyggnad av mässen 1929 blev rummet omgjort till sitt nuvarande ändamål.

De bägge hörnskinns sofforna samt den stora mattan är inköpta 1999. De två äldre fåtöljerna kommer ursprungligen från den gamla kompaniofficersmässen.

Kistan är den ursprungliga officerskassan från 1804.

På väggarna hänger porträtten av de senast tjänstgörande regementscheferna.

Prissamlingen i bokhyllan är en symbol för den betydelse idrotten spelar för officeren.

Fältjägarregementets specialitet är skididrotter, orienteringar och fälttävlan vilket också med önskvärd tydlighet bör framgå av att de viktigaste och värdefullaste priserna framhävs.

Kristallkronorna ägs av kamratföreningen Norrlandsartillerister och deponerades till Fältjägarväsendet 1999.

Subalternrummet

Rummet var efter inflyttningen regementskvartermästarnas rum, men i samband med ombyggnaden 1929 omgjort till bibliotek och möblerades med den björkmöbel som ännu pryder rummet. Till möblen hörde ursprungligen även bokskåp och bokhyllor. Möblen inköptes av officerskåren i samband inflyttningen från Frösö läger 1911.

Gjordes om 1970 till nuvarande utseende.

Tavlorna:

”Hästar på Stocke”, målad av jämtlandskonstnären och hästmålaren Acke Åslund 1946, inköptes av offkåren 1946 för 650 kr.

”Storsnasen”, målad av fältjägarofficeren Sven Cronholm 1957 alt 1967, inköptes av offkåren 1968.

”Älgtavlan”, ägs av kamratföreningen Norrlandsartillerister och deponerades till Fältjägarväsendet 1999. Vad som kommer att ske med tavlan är ännu oklart. Tavlan kommer från major Ragnar Graeves föräldrahem och såldes av major Graeve under 1950-talet till officerskåren för en billig penning.

Baren

Rummet var ursprungligen mobiliseringsavdelningens rum. Bar och bibliotek inreddes i rummet 1970, i samband med ommöbleringen av subberummet. Böckerna tillhör officerskåren och biblioteket flyttade upp på 4. våningen 1995. Samtidigt inköptes de läderfåtöljer som finns i rummet, 2 fåtöljer och bordet tillhör officerskåren. Intill baren hänger två tavlor med subbalternernas hedersomnämmanden: *Rosen och Hederssubben*. Även alla skänkta plaketter finns i detta rum.

Kompassrummet

Rummet var tidigare regementschefens tjänsterum. I samband med ombyggnaden 1929 flyttade chefen ner till 2. våningen, men kompassrummet är fortfarande chefens representationsrum.

Namnet kommer av den kompass som är målad i taket.

Fönstret åt väster är upptaget under överste Nils Bouvengs tid som regementschef, för utsiktens skull. Möbelen är inköpt av officerskåren, troligen vid ombyggnationen 1929. Moraklockan skänktes omkring 1930 till officerskåren av dåvarande regementsläkaren Gösta Jansson. Karl XII-tavlan på norra väggen är en gåva 1946 av översten Erland Mossbergs brorsdöttrar. Tavlan, av okänd konstnär, är inköpt i London 1915 av dåvarande överstelöjtnanten Mossberg, som var militärattaché i London. På södra väggen hänger ett porträtt av Carl XVI Gustaf, som själv godkänt att porträtten må hänga på en yttervägg tack vare den fina placeringen och att det trots allt är en södervägg.

Den vas av Sevresporcelain med inflätade guldtrådar var ett hederspris vid en militär patrulltävling i Chamonix i Frankrike. Vasen är skänkt av krigsminister Poincaré och överlämnades till officerskåren 6/10 1931 av dåvarande kaptenen E. Ottander.

På lilla bordet under glasskivan återfinns bl a originalplaketten till officerskårens minnesplakett. På bordet står ett cigarrskrin i silver med dåvarande officerskårens namnteckningar. Skrinet var ursprungligen en gåva 28/11 1903 till kaptenen Botvid Johansson. Det skänktes till officerskåren efter Johanssons död. Karolinetavlan och en av värjorna (med Karl XII namn-skiffe) är gåva till officerskåren av kn/r Yngve Fraenkel.

Jämtlandsrummet

Detta var ursprungligen biblioteket och här stod den björkmöbel som numera står i subberummet. Även detta rum gjordes om 1929 och det stora bordet med vinkelsoffa och stolarna köptes in av officerskåren omkring 1930, efter ombyggnationen. Den möbel som står i kompassrummet och denna möbel har bytt plats vid något tillfälle, eventuellt vid 1970 års omstrukturering.

På väggarna återfinns ett antal motiv från Frösölager, med omnejd, för att påminna om forna dagar. Tavlan på östra väggen, som är unikt för Sverige, föreställer kapten B Johansson. Tavlan är målad av konstnären Bernhard Österman och överlämnades som gåva till officerskåren efter kapten Johanssons död. Kapten Johansson hedras på mässen efter en större donation av både föremål och instiftandet av en fond.

Tavlan "Frösö Kongsgård" visar Kungsgården före flyttningen av huvudbyggnaden till dess nuvarande plats 1858. Tavlan är en gåva av överstelöjtnanten N A Bergsten. Enligt 1689 års indelningsverk var Kungsgården anslaget till boställe för Chefen för Jämtlands dragonregemente.

Siste chefen som innehade Kungsgården var överstelöjtnanten, friherre C H H Mörner, vilken tog avsked 1875, bostället indrogs på grund av 1875 års lönereglering. Kungsgården är nu bostad åt bl a chefen för F4.

Allmogeskåpet är daterat 1830 och skänktes av Svea Fraenkel, änka efter Yngve Fraenkel.

Salongen

Detta rum var ursprungligen vardagsrum, möblerat med en mahognymöbel. Denna möbel flyttades 1929 till dåvarande kaférummet (brasrummet) och hamnade slutligen till del i befälsbaracken i Dagsådal. Den nuvarande Gustavianska salongsmöbeln med tillhörande speglar anskaffades av officerskåren 1929.

Kristallkronorna ägs av kamratföreningen Norrlandsartillerister och deponerades till Fältjägarväsendet 1999. Det finns en bakgrundshistoria till dessa kristallkronor, en gammal norrlandsartillerist berättar:

”I början av 1930-talet fanns en maskinist vid A4 som hette Karlsson. Han hade hand om de elektriska installationerna och när hela nätet skulle läggas om skulle regementet äntligen få en utomhusbelysning på kaserngården. Bestämmelserna påbjöd att officerskåren skulle ersätta kronan för det lyse som användes på mässen och nu även för det utomhuslyse som användes efter tjänsten slut och till nästa dags början. För att kunna reglera detta installerades ett tidur, som efter en tids strulande kom att fungera riktigt bra. När sedan elräkningen kom var den väldigt saftig, så saftig att mässkassan var tvungen att be om uppskov en månad på räkenskaperna hos specerihandlaren. Uppskovet beviljades men handlaren undrade hur det kunde komma sig att officerskåren hade så höga elräkningar. Mäsofficer Åkerström, tillsammans med ett par kamrater, bestämde sig för att undersöka hur det kunde bli så hög räkning. Ganska snart stod det klart att det var just ytterbelysningen som var boven i dramat. Efter ett antal uträkningar och påtryckningar blev resultatet att kronan skulle betala tillbaka 900 kr. Frågan blev nu vad man skulle göra med alla dessa pengar. Lamporna i mässen var ganska slitna och det bestämdes att de tre kristallkronorna skulle inköpas.

I salonger hänger ett antal chefsporträtt, de äldsta cheferna från 1700-talet.

Matsal

Detta är det enda rum som aldrig skiftat ändamål, var redan vid inflyttningen 1911 matsal. De äldsta stolarna och en del bord anskaffades av officerskåren vid inflyttningen och var från början svarta, men fick sin nuvarande färg vid renoveringen 1965.

Den stora tavlan på östra väggen från Stocke över Kungsgården, Bynäset och Oviksfjällen är målad 1917 av jämtlandskonstnären Anton Genberg. Tavlan skänktes till regementets soldathem av disponenten vid Lysoljebolaget i Östersund, Elis Nordin. Den har hängt i den övre salen i det gamla marketenteriet och flyttades för att den ej skulle skadas och köptes av officerskåren 1958.

På väggarna hänger porträtt av 1800- och 1900-talens regementschefer, där Jesper Invald Crusebjörn har en hedersplats.

Kristallkronorna inköptes av officerskåren 1929 tillsammans med den gustavianska möbeln.